

De Belgische Rode Kruis zegel nummer 130.

Rudy De Vos

Deze postzegel met waarde 10 centiem maakt deel uit van de serie 129-131 die de beeltenis toont van koning Albert I in klein formaat. Deze zegelreeks, naar een ontwerp van Mac Donald, werd verkocht ten voordele van het Rode Kruis omdat men schatte dat er voor de onafwendbare oorlog veel financiële middelen nodig zouden zijn. Bij koninklijk en ministerieel besluit van 30 september 1914 werd voorzien dat de postzegels op 3 oktober te koop zouden worden aangeboden. Door omstandigheden werden de zegels door de firma Verschueren te Antwerpen in steendruk gedrukt in vellen van 300 zegels: hetzij twee samenhangende veldelen van 15 x 10 zegels. Bij het begin van de bombardementen van Antwerpen op 7 oktober 1914 werd door de controleur van de Posterijen een einde aan het drukken gemaakt. In zijn aanwezigheid werden de bij Verschueren vervaardigde lithografische stenen, de vellen die niet "in depot" konden worden opgenomen en de papierstock vernietigd.

Later werd vastgesteld, te laat, dat er verschillende omdrukken (cliche's) niet werden vernietigd: zowel van aanvaarde als van (wat algemeen wordt aangenomen) afgekeurde ontwerpen. Verschueren maakte er gretig gebruik van en drukte tijdens de bezetting met hieruit nieuw vervaardigde drukstenen massa's zegels. Zijn drukwerkfantasieën waren echter een stap te ver: onder druk van enkele vooraanstaande filatelisten kaarten de KLBP-FRCBP (De Landsbond) en het Rode Kruis de klachten van de verzamelaars aan. Dit leidde uiteindelijk tot een definitieve gerechtelijke uitspraak op 10 april 1926: een kleine geldboete omdat niet kon worden aangetoond dat de Staat werd benadeeld. De misleiding van de verzamelaars bleek geen belangrijk argument. De postzegels werden voor het postverkeer op 15 augustus 1920 ongeldig verklaard.

Niettegenstaande in 1920 meer dan 100.000 vervalste series in beslag werden genomen, vindt men goed 90 jaar na de feiten massa's valse zegels, vals gebruikte afstempelingen, namaakbrieven en gemanipuleerde poststukken. Dit is niet alleen het geval voor deze zegelwaarde, doch ook voor de andere zegels van deze reeks en van de Merode reeks. Tal van kopers en verkopers blijken zich hiervan (niet) bewust of verdiepen zich niet in deze materie. Toch is mits voldoende studie het kaf van het koren te scheiden.

In het bijzonder, voor de in de OBC als nr. 130 vermelde zegel zijn de door Verschueren gedrukte zegels met drukmateriaal vervaardigd uit goedgekeurde omdrukken niet zo eenvoudig te onderscheiden van de zegels die werden vervaardigd tot 7 oktober 1914. Wat als een gevaarlijke vervalsing wordt aangeduid, verschilt in (bijna) niets van een echte zegel. In publicaties die ongeveer 20 jaar en meer geleden verschenen, werden veel zaken duidelijk. De modale verzamelaar beschikt echter nog steeds niet over een handig hulpmiddel om uit het zegeloveraanbod op elke filatelistisch bijeenkomst en evenement die enkele echte nr. 130-ers eruit te halen. Zou een gemakkelijk te gebruiken sjabloon voor het "veldwerk" geen stap vooruit zijn?

Over welke criteria beschikt men om de echte van de gevaarlijke vervalsing te onderscheiden? Hierbij dient te worden opgemerkt dat er in de omvangrijke hoeveelheid literatuur die verscheen over de vervalsingen van de Rode Kruis zegels van 1914, voor deze zegel twee soorten gevaarlijke vervalsingen worden beschreven die weinig verschillen vertonen. Voor het drukken werd naast het papier in de originele kleur ook gebruik gemaakt van wit (beschreven als vervalsing 1), groen, beige, blauw, rozerood, roomkleurig en zalmkleurig papier; dit zelfs van verschillende diktes. Zegelbeelden overeenkomstig aan die van de echte druk die op afwijkende papersoorten werden gemaakt, kunnen zeker onder de grove (gemakkelijk te herkennen) vervalsingen worden ondergebracht.

De criteria voor echte zegels en gevaarlijke vervalsingen:

- Het papier is licht roomkleurig en korrelig. Slechts een gedeelte van de gevaarlijke vervalsingen (vervalsing nr. 1) werd gedrukt op wit, niet korrelig papier.
- Voor ongebruikte zegels is de gom een betrouwbaar criterium. Echte zegels hebben een dunne, halfmatte, glad aanvoelende gom met kleine barstjes die als schuine streepjes zichtbaar zijn. De gevaarlijke vervalsing heeft een glanzende gom die dikwijls gebarsten is en soms borstelstrepen (vervalsing nr. 2) toont.
- Het zegelbeeld is identiek.
- De afstempelingen op losse zegels, fragmenten en poststukken zijn geen echt betrouwbaar criterium. Belangrijk is de kennis van de foutief gebruikte afstempelingen. In dit verband dient te worden opgemerkt dat de afstempelingen van Antwerpen meestal vals zijn, doch men dient enige reserve te hebben voor de meestal als echt gecatalogeerde stempels van Le Havre en onbezet België. Interessant zijn de studies die tonen welke poststempels (echte/valse) op echte en/of valse Rode Kruis zegels voorkomen. Afstempelingen op gevaarlijke vervalsingen nr. 130 zijn moeilijk te beoordelen, doch identieke afstempelingen op gemakkelijker te beoordelen zegels kunnen een belangrijke leidraad zijn.
- Slechts echte vellen hebben een tanding die doorloopt in de linker velrand. Zij hebben de stempel “DEPOT-1914” in kader in de linkerbovenhoek.

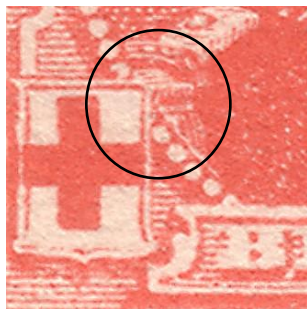
Hoekstuk van een echt vel

Hoekstukken met glanzende gom

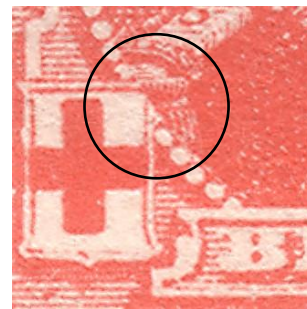
Op één van de vragen die door de toenmalige voorzitter van de Landsbond, de heer W. Bidgewood, aan de minister van Posterijen werd gesteld, antwoordde de minister dat er voor het drukken alleen geslaagde platen in aanmerking kwamen. Geslaagd?

In het bovenste veldeel vindt men 146 zegels van het type I en vier zegels van het type II op de zegelposities 40, 121, 134 en 136.

In het onderste veldeel vindt men 146 zegels van het type II en vier zegels van het type I op de zegelposities 29, 106, 136 en 145.

Type I – de rechterbovenhoek van het Rode Kruis schild is intact

Type II – de rechterbovenhoek van het Rode Kruis schild is afgeknot door de epaulet

- De enige in de OBC beschreven variëteit bevindt zich op zegel 72 (type I) van het bovenste veldeel en wordt omschreven als “witte vlek in ornament rechts”. Ze komt niet voor op valse zegels.

V1 – zegelnummers 72 (met) en 73 (zonder) van het bovenste veldeel

Bij nader onderzoek van verschillende vellen (*) blijkt dat op de zegelnummers 51 (bovenste veldeel – type I) alsook 58 en 106 (beide onderste veldeel – resp. type II en I) steeds een belangrijke afwijking in de tekening voorkomt. Deze verschillen die op deze vellen voorkomen, zijn zoals de afwijkende tekening op zegel nummer 72 van het bovenste veldeel **variëteiten en geen druktoevalligheden**. Ze kunnen omschreven worden als resp. “wit punt op rechterkant van de borst (V2)”, “witte vlek aan de linkerschouder (V3)” en “extra parel naast het Rode Kruis schild (V4)”.

V2 – zegelnummers 50 (zonder) en 51 (met) van het bovenste veldeel

V3 – zegelnummers 58 (met) en 59 (zonder) van het onderste veldeel

V4 – zegelnummers 106 (met) en 107 (zonder) van het onderste veldeel

---

(*) 4 volledige vellen van 300 zegels en 1 volledig onderste veldeel

- Voor de paskruisjes gemeten op echte vellen werden volgende waarden in mm gevonden.

Vel	Bovenste veldeel		Onderste veldeel	
	hoogte	breedte	hoogte	breedte
1	8,8	13,5	8,6	12,0
2	8,9	13,5	8,5	12,0
3	8,8	13,5	8,5	11,8
4	8,8	13,4	8,3	12,0
5			8,5	12,0

- De hoogtemaat tussen de kaderlijnen blijkt volgens de literatuur een belangrijk criterium te zijn om de gevaarlijke vervalsing van de echte druk te onderscheiden. Deze meetwaarden werden bekomen door gebruik te maken van professionele hulpmiddelen. Deze bevindingen laten slechts toe om de echte zegels van de op wit papier gedrukte gevaarlijke vervalsing te onderscheiden.
- Om het verschil in hoogte met voldoende nauwkeurigheid “op het terrein” te kunnen bepalen, dient men over een eenvoudig meetinstrument te beschikken. Met een computer werd een sjabloon vervaardigd waarmee vervolgens de zegelbeelden van tal van echte zegels en gevaarlijke vervalsingen werden gemeten. Deze manier van meten die het de verzamelaar zou mogelijk maken om eerst het filatelistisch stuk te beoordelen en dan pas tot de aankoop over te gaan, blijkt onbruikbaar (onzekere meting) te zijn.
Enigszins verbaasd werd besloten om een aantal zegels, regelmatig verspreid over de verschillende echte vellen, na te meten met commerciële hulpmiddelen: met een loep en met een degelijke niet-professionele scanner aangesloten op een pc. De afwijking van gescande zegelbeelden werd bepaald: de nauwkeurigheid van het toestel bedraagt 0,1 mm verticaal en 0,05 mm horizontaal. De resultaten bekomen op 211 zegels m.b.v. de scanner worden hierna in tabelvorm weergegeven.

Bovenste veldeel				Onderste veldeel			
Type I		Type II		Type I		Type II	
Hoogte (aantal)	Breedte (aantal)	Hoogte (aantal)	Breedte (aantal)	Hoogte (aantal)	Breedte (aantal)	Hoogte (aantal)	Breedte (aantal)
22,3 (3)	18,1 (0)	22,3 (1)	18,1 (1)	22,4 (4)	18,1 (0)	22,4 (10)	18,1 (10)
22,4 (25)	18,2 (9)	22,4 (0)	18,2 (2)	22,5 (4)	18,2 (1)	22,5 (37)	18,2 (61)
22,5 (37)	18,3 (42)	22,5 (1)	18,3 (3)	22,6 (5)	18,3 (4)	22,6 (35)	18,3 (12)
22,6 (35)	18,4 (42)	22,6 (5)	18,4 (3)	22,7 (1)	18,4 (8)	22,7 (2)	18,4 (5)
22,7 (0)	18,5 (7)	22,7 (2)	18,5 (0)	22,8 (0)	18,5 (1)	22,8 (4)	18,5 (0)

Zelfs als men de extreme waarden als meetfouten beschouwt, komt men tot de vaststelling dat er geen éénduidige beeldmaat voor de echte zegels kan worden vastgelegd.

Op een onderste veldeel met de gevaarlijke vervalsing 1 (wit papier – afstempeling Antwerpen) werden volgende vaststellingen gedaan.

Paskruisje

Afstempeling Antwerpen 1 A-L
11-12 7 X 1914 (vals gebruik gekend)

- Alle zegels zijn van het type I.
- Er zijn geen variëteiten aanwezig.
- Het paskruisje is 5,4 mm hoog en 5,3 mm breed.
- De maten in mm voor de 75 gemeten zegels op het vel zijn in onderstaande tabel samengevat.

Hoogte	Aantal		Breedte	Aantal
220	1		181	18
221	11		182	49
222	32		183	7
223	28		184	1
224	3		185	0

Als men besluit om tot de aankoop van een Rode Kruis zegel nr. 130 over te gaan, dan kan men aan de hand van wat voorafging de onderstaande gevolgtrekkingen maken.

- Opteer voor de aankoop van een vel (controle: alle bruikbare criteria).
- Schaf een ongebruikte zegel aan (controle: gom), beter nog, met velrand (controle: gom & papier) of eventueel met paskruisje (controle: gom & papier & kruisje) een.
- Koop een zegel met een variëteit (V1 is gecatalogeerd – ook de nieuw gevonden variëteiten V2 – V3 – V4 zijn uitsluitend op echte zegelvellen te vinden).
- Met de aankoop van een gestempelde zegel of poststuk dient men absoluut op de hoogte te zijn van de vals gebruikte stempels en de postale regels uit die tijd.
- Neem een betrouwbare specialist onder de arm.
- Wees sceptisch t.o.v. een verkoper die een massa zegels nr. 130 en/of andere Rode Kruiszegels van 1914 (126/131) aanbiedt.
- De beste oplossing is een attest van echtheid bij een bevoegd en/of erkend handelaar te vragen. Voor de volledige reeks kan dit geen probleem zijn.

Referenties.

1 – De uitgifte Rode Kruis van 1914 – R. Vervisch, 1990.

2 – www.postzegelsdemerode.be

3 – De vervalsingen van de Belgische Rode Kruis zegels van 1914 – M.J. Menso, Philatelie 1957.

4 – De unieke Rode Kruis uitgiften tijdens Wereldoorlog I – P. Van San, Collector Revue 2001.

5 – Nog over de Rode Kruis zegels van 1914 – M.J. Menso, De Postzegel 1971.

6 – Les Timbres faux de Belgique – M.G. Slagmeulder

7 – Belgische afstempelingen tijdens de eerste wereldoorlog (1914 – 1918) – M.J. Menso